

DIVADELNÍ
REVUE **n°2**
2 0 1 3

Institut umění – Divadelní ústav
Arts and Theatre Institute

DIVADELNÍ REVUE

2013 · ročník 24 · n° 2

Redakce Honza Petružela (šéfredaktor), Martin Pšenička, Eva Šormová, Barbara Topolová
Redakční rada Daniela Jobertová (předsedkyně), David Drozd, Kurt Ifkovits, Pavel Janoušek, Petra Ježková, Vladimír Just, Nadežda Lindovská, Štěpán Otčenášek, Jan Roubal, Dalibor Tureček
Recenzenti David Drozd, Jiří Holý, Jan Hyvnar, Vladimír Just, Nadežda Lindovská, Věra Ptáčková, Alena Sarkissian, Roman Vašek, Marie Zdeňková
Překlad resumé Klára Kolinská, Martin Pšenička
Jazyková redakce Jana Křížová
Obálka, grafická úprava a sazba Honza Petružela
Tisk Milan Hodek, Praha (www.paperjam.cz)
Vydává Institut umění – Divadelní ústav, IČ 00023205
Adresa redakce Divadelní revue, Institut umění – Divadelní ústav, Celetná 17, 110 00 Praha 1, tel.: +420 224 809 133, e-mail: divadelni.revue@divadlo.cz, web: www.divadlo.cz/revue
Distribuce a předplatné Institut umění – Divadelní ústav, Berenika Urbanová, berenika.urbanova@divadlo.cz. Roční předplatné (tři čísla) 273 Kč. Cena jednotlivého čísla 111 Kč. Vychází třikrát ročně. Odevzdáno do tisku 20. listopadu 2013.
Na obálce kostýmní návrh Ivana Bilibina z roku 1935 k opeře Car Saltan, foto divadelní oddělení Národního muzea. Časopis Divadelní revue vzniká v rámci výzkumné činnosti Institutu umění – Divadelního ústavu. Vydání tohoto čísla je podpořeno Ministerstvem kultury ČR formou institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace a Nadací Český literární fond.

Časopis je zařazen v mezinárodních databázích SCOPUS a ERIH.

© Institut umění – Divadelní ústav, 2013
Typography © Honza Petružela, 2013

Časopis je evidován MK ČR pod č. E 5162
ISSN 0862-5409

Obsah

editorial		5
ruské divadlo		
Julie Jančárková & Věra Velemanová	Ivan Bilibin a Nikolaj Benois: československá zastavení (Ruští scénografové ve spolupráci s Prahou a Brnem)	7
Gunnar Lenz & Linda Lenz	Tolstoj, Čapek a kult strojů	22
Martina Musilová	Stanislavskij znovukříšený K duchovním kořenům jeho tvorby	35
Krystian Lupa	Začátek procesu	50
Beata Guzczalska	Stanislavskij a polské divadlo – dnes	54
Robert Ibrahim	Několik poznámek k novému překladu Čechovových <i>Tří sester</i>	64
Petr Oslzlý	Setkávání a sdílení Ruští divadelníci a Husa na provázku	69
Helena Glancová	Natalja A. Krymovová a české divadlo	88
Natalja A. Krymovová	Ruská klasika v Praze (1967)	89
	Režisér v měnícím se světě (1989)	101
	Čechov na světovém trhu (1992)	108
Michal Kosák & Jan Pospíšil	K připravovanému výboru textů Josefa Kodíčka o divadle	113
	Interview s Josefem Kodíčkem (1928)	120
Josef Kodíček	Olga Vladimirovna Gzovská (1912)	122
Josef Kodíček	Moskevští: Dostojevského <i>Bratři Karamazovi</i> (1921)	124
Josef Kodíček	Moskevští: Čechovův <i>Višňový sad</i> (1921)	126
Josef Kodíček	Tairov a Mejerchold (1930)	129
Honza Petružela & Martin Pšenička	Bibliografie textů ruských autorů a článků o ruských tématech v Divadelní revue v letech 1989–2013	133
Stavovské divadlo		
Jan Císař	Stavovské divadlo v kontextu střední Evropy	137
Adolf Scherl	Dramatika období „Sturm und Drang“ ve Stavovském divadle 1783–1848	143
Frank Ziegler	Daniel Gottlieb Quandt a jeho <i>Allgemeiner Deutscher Theater-Anzeiger</i> jako svědectví o první pražské sezoně Carla Marii von Webera v roli hudebního ředitele	149

Petra Ježková	Kasa nebo umění? Priority dramaturgie Stavovského divadla 1920–1940	160
Karel Hugo Hilar	Komorní hry	167
Elisabeth Großeggerová	Mýtus Burgtheater Příběh, který dokázal vytvořit identitu	169
Helena Pinkerová	Zámecké divadlo rodiny Nostitzů v Měšicích u Prahy. Příspěvek k dějinám šlechtických zámeckých divadel v českých zemích	175
rozhovor	V síti spanilých oborů Rozhovor s teatrologem a kunsthistorikem Georgijem Kovalenkem (Věra Velemanová)	181
recenze		
Věra Ptáčková	Nová zpráva o ruské avantgardě (Georgij Kovalenko: Teatr Very Muchiny.)	192
Alena Sarkissian	Tragédie jako politický žánr divadla (Jaroslav Daneš: Politické aspekty řecké tragédie.)	194
Jan Hyvnar	Sedm pohledů na stále inspirativní ruské divadlo (Nadežda Lindovská: Od Antona Čechova po Michaila Čechova: Pohledy do dejín ruského divadla a drámy.)	198
výběr z nových knih		200
kalendárium		200
dokumenty		
Martina Novozámská	Divadelní fotografie první poloviny šedesátých let 19. století (s přihlédnutím k <i>Shakespearovským slavnostem</i> roku 1864)	201

Editorial

Vážení čtenáři,

v roce 2011 jsme jedno z čísel časopisu věnovali francouzské divadelní kultuře a loni jste si mohli přečíst příspěvky o divadle asijském. V této zahraniční „teritoriální dramaturgii“ pokračujeme i letos – v hlavním tématu čísla najdete sérii článků a dokumentů o ruském divadle a jeho vztazích s českou kulturou. Převážně na domácí půdě pak zůstaneme v druhém bloku, kde přetiskujeme příspěvky z konference o Stavovském divadle z letošního jara.

Pojednávání fenoménů ruského divadla a dramatu 20. století se neobejde bez reflexe společenských, kulturních ani politických souvislostí, které mají na jejich vznik, formování i recepci často zásadní vliv. Činí tak většina statí tohoto čísla.

Julie Jančárková a Věra Velemanová se zabývají osudem ruských scénografů Ivana Bilibina a Nikolaje Benoise, kteří patřili do tzv. bílé emigrace. Autorky analyzují jejich práci na operních produkcích v Národním divadle v Praze a v Brně ze třicátých let. O dramatu navrátilšího se emigranta Alexeje Tolstého *Vzpoura strojů* z roku 1924 píšou rusisté Linda a Gunnar Lenzovi. Zevrubně rozebírají myšlenkové podhoubí vzniku tohoto volného přepracování Čapkovy hry *R. U. R.* a v kontextu sovětských revolučních ideologií upozorňují na axiologický posun, kdy se z Čapkova spíše obávaného robota stává u Tolstého symbol nové socialistické kultury.

Tři příspěvky se týkají zásadní postavy ruského divadla – K. S. Stanislavského. Článek Martiny Musilové přináší přehled o duchovních kořenech jeho tvorby a přibližuje mj. pojetí ideje divadla-chrámu, tolstojovství, jógy a jejich vlivu na dobovou dramaturgii MCHTu i myšlení o herectví a jeho terminologii. Stanislavského z polské perspektivy představují teatroložka Beata Guzczalska, která v historickém panorámatu líčí peripetie polské recepce Stanislavského systému, a režisér Krystian Lupa píše o osobní zkušenosti s myšlenkami ruského reformátora.

Kapitolou z novějších dějin česko-ruských divadelních vztahů o spolupráci Husy na provázku s ruskými divadelními soubory v sedmdesátých a osmdesátých letech přispěl dramaturg Petr Oslzlý. A do současnosti nás přivádí bohemista Robert Ibrahim, jenž nám v inspirativní eseji dává nahlédnout do svého uvažování o vlastním novém překladu Čechovových *Tří sester*.

Helena Glancová vybrala a přeložila tři obsáhlé statí ruské teatroložky a kritičky Natalji A. Krymovové o českém divadle, které nabízejí cenný zahraniční pohled na tvorbu Alfréda Radoka, a zejména Otomara Krejčí.

Divadelní ústav v ediční řadě Eseje, kritiky, analýzy připravuje k vydání výbor divadelních kritik Josefa Kodíčka. Jeho editoři Michal Kosák a Jan Pospíšil pro ruský tematický blok vybrali statě z dvacátých let, v nichž se Kodíček věnuje tvorbě MCHATu, Tairova, Mejercholda a Olgy V. Gzovské.

A konečně, k tématu ruského divadla patří i rozhovor s ukrajinským teatrologem dlouhodobě působícím v Moskvě – Georgijem Kovalenkem, který vedla Věra Velemanová, dále recenze publikací o ruském divadle od Jana Hyvnara a Věry Ptáčkové a jako ukázkou z právě dokončované *Bibliografie Divadelní revue 1989–2009* otiskujeme anotovaný soupis padesáti čtyř příspěvků o ruském divadle, které vyšly v časopise od roku 1989.

Druhý tematický blok čísla naplňují příspěvky z konference *230 let Stavovského divadla v Praze: Tvůrčí potenciál scény v evropském kontextu*, kterou v dubnu 2013 pořádal Kabinet pro studium českého divadla. Najdete zde stať Jana Císaře o ideji vzniku instituce národního divadla; o dramatičce Sturm und Drang v repertoáru Stavovského divadla píše Adolf Scherl; Petra Ježková nastiňuje umělecké a obchodní strategie Hilarovy dramaturgie ve dvacátých a třicátých letech 20. století (příspěvek doplňuje přetisk statě K. H. Hilara o cyklu Komorních her); Frank Ziegler pojednal o první sezoně Carla Marii von Webera ve Stavovském divadle prostřednictvím článků v *Allgemeiner Deutscher Theater-Anzeiger*; zahraniční kontext doplňuje příspěvek o kulturním fenoménu vídeňského Burgtheatru od Elisabeth Großeggerové. Blok uzavírá stať Heleny Pinkerové o nostickém zámeckém divadle v Měšicích u Prahy.

V rubrice dokumenty přetiskujeme nově identifikované fotografie účastníků *Shakespearovských slavností* z roku 1864 s vzhledem do fungování pražských fotografických ateliérů v šedesátých letech 19. století od Martyiny Novozámské.

Za redakci přeje vše dobré
Honza Petružela

DIVADELNÍ REVUE

aktuálně přijímá příspěvky do těchto otevřených tematických bloků:

Divadlo a moc – cenzura v divadle,
divadlo jako instituce, divadlo ve službách ideologie, podoby
politického divadla...

Hudební divadlo – divadlo a hudba,
divadlo a zvuk, současné i historické podoby hudebního
divadla...

**...a stále přijímáme studie i mimo tematické bloky,
eseje, recenze, zprávy, edice dokumentů...**

Podrobnosti k doptání v redakci.

S návrhy či příspěvky nás můžete kontaktovat e-mailem na adresách: honza.petruze-la@divadlo.cz, barbara.topolova@divadlo.cz, martin.psenicka@divadlo.cz, či listem nebo po domluvě i osobně na adrese redakce: Divadelní revue, Institut umění - Divadelní ústav, Celetná 17, 110 00 Praha 1, či tel.: 224 809 133.